

Welke culturele factoren beïnvloeden de leefbaarheid van een regio? En wat is de rol van erfgoed?

Elles Bulder

Er zijn sterke aanwijzingen dat cultuur- en erfgoededucatie de leefbaarheid van een regio positief beïnvloeden. In onze samenleving bestaat in potentie een brede interesse voor materieel en immaterieel erfgoed, zoals blijkt uit de Erfgoedmonitor. Investeren in cultuur- en erfgoededucatie is dus een investering in de leefbaarheid. Misschien iets om tijdens de coalitiebesprekingen volgend op de gemeenteraadsverkiezingen in het achterhoofd te houden.

Wat is leefbaarheid?

Wat verstaan we precies onder leefbaarheid? Leefbaarheid zegt iets over de kwaliteit van de relatie tussen een mens en zijn leefomgeving. Deze relatie wordt dus heel individueel beleefd en ingevuld. De subjectieve beleving van het individu staat voorop. (Van Dorst 2007)

Voor de een is het van groot belang dat de leefomgeving een bepaalde hektiek kent: levendigheid op straat, de winkels om de hoek een gezellig koffiezaakje op loopafstand. Eventuele geluidsoverlast of meer fijnstof in de lucht wordt dan voor lief genomen. Dit terwijl iemand anders juist rust en ruimte kiest en daarvoor op de koop toe neemt dat de weg naar de winkel langer is en de bioscoop in een ander plaats staat.

Leefbaarheid kent dus veel verschillende dimensies die allemaal van invloed zijn op hoe wij onze leefomgeving ervaren en wij kleuren dit pallet allemaal op onze eigen manier in. Een hele globale indeling die hier enige houvast in biedt is die in de volgende dimensies: sociaal, fysiek, economisch, gezondheid, cultuur, milieu en veiligheid.

Cultuur, erfgoed en leefbaarheid

Wat is de relatie tussen cultuur, erfgoed en leefbaarheid? De aanwezigheid van grote evenementen, een divers aanbod aan cultuur, horeca, winkels en dergelijke bepalen (mede) de aantrekkelijkheid van de stad en dus de vestigingsbeslissingen van huishoudens sturen. Ook zorgt de omvang van de creatieve klasse voor lokale werkgelegenheidsgroei, vooral in de zakelijke en financiële dienstverlening. (Marlet 2009)

En ook erfgoed vervult nadrukkelijk een rol in dit opzicht. Erfgoed kan via creatieve ondernemers van invloed zijn op de economische dynamiek in een stad. Daarnaast

blijkt uit hun onderzoek dat erfgoed een positieve invloed op bijvoorbeeld huizenprijzen kan hebben in een straal van 10 km. (Van Duijn en Rouwendaal 2013)

Thuur Caris breekt een lans voor de creatieve sector als een arena van actief burgerschap. In zijn proefschrift *The art of interruption* (2016) waarschuwt hij het openbaar bestuur dan ook kunst niet alleen te zien als een sector van de creatieve industrie of als volksvermaak. De sector helpt, aldus Caris, de samenleving ontwikkelen en bestendigen

Cultuur in krimpregio's: 4 functies

Niet alleen in de stad, maar ook op het platteland en in regio's waar de bevolking terugloopt wordt een duidelijke positieve relatie gezien tussen cultuur(beleving) en betrokkenheid bij en de kwaliteit van de eigen leefomgeving. Zo noemt Hans Renes erfgoed: 'sporen uit het verleden die een betekenis hebben in het heden'. (Renes 2011) Waarbij hij de laatste jaren een verschuiving ziet bij de beoordeling van de waarde van deze sporen in de richting van de (immateriële) betekenis. Naar aanleiding daarvan stelt hij dat erfgoed kan worden ingezet om de kwaliteit van een omgeving te verhogen en daarmee een van de middelen kan zijn om bewoners en bedrijvigheid vast te houden.

De Graaf e.a. kennen erfgoed vier functies toe in gebieden met bevolkingkrimp.

- Het 'uithangbord' geeft een streek identiteit en creëert, door de toeristische en recreatieve inkomsten die het genereert, financieel-economisch waarde. Een goed voorbeeld hiervan is Oerol en de wijze waarop dit festival gebruik maakt van en de aandacht vraagt voor het unieke Waddenlandschap van Terschelling.
- Erfgoed als totempaal' geeft de bevolking van een gebied identiteit, houvast, trots en richting en wordt daarmee een identiteitsdrager. Het project Holwerd aan Zee, waarbij onder andere het beschermde dorpsgezicht een open verbinding met de Waddenzee krijgt, vervult deze functie.
- Erfgoed als ontmoetingsplek is belangrijk als tegenhanger van de gedachte dat 'krimp ontbindt'. (Hospers en Reverda 2012) het dorpshuis in Pieterburen (gemeente De Marne), gevestigd in een in onbruik geraakt kerkgebouw, is hier een goed voorbeeld van. En tot slot erfgoed als (4) voedingsbodem bijvoorbeeld voor culturepreneurs zoals de ECI Centrale in Roermond.
(De Graaf e.a. 2014)

Cultuur en erfgoed vervullen een belangrijke rol voor de leefbaarheid van stad en platteland. Voor regio's waar bevolkingsdaling optreedt zijn beide van belang als het gaat om identiteit, verbinding en verbondenheid.

Literatuur

- Caris, A. H. *The art of interruption: Concepts of art as a cooperative citizen practice driving cultural innovation and social change*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 2016.
- Dorst M.J. van. *Een duurzaam leefbare woonomgeving. Fysieke voorwaarden voor privacyregulering*. Delft: Eburon, 2005.
- Duijn, M. van en J. Rouwendal. "Cultural Heritage and the location choice of Dutch households in a residential sorting model." *Journal of Economic Geography* XIII no.3 (2013): 473-500.
- Graaf, A. de, G.J. Hospers, H. Renes, E. Stegmeijer, M. Woestenburg. *Krimp en Erfgoed in: Krimp en erfgoed in Noordwest-Europa. Verkenning van een uitdagend probleem*. Amersfoort: Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, 2014.
- Hospers, G-J. en N. Reverda. *Krimp, het nieuwe denken. Bevolkingsdaling in theorie en praktijk*. Amsterdam: Boom/LEMMA, 2012.
- Marlet, G. *De aantrekkelijke stad*. Nijmegen: VOC Uitgevers, 2009.
- Renes, J. *Erfgoed in interessante tijden. Oratie uitgesproken op 7 juli 2011*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam, 2011.
- [http://www.kennisbankherbestemming.nu/sites/default/files/Erfgoed%20in%200interessante%20tijden%20-%20Oratie%20prof.%20dr.%20Hans%20Renes%20\(2011\).pdf](http://www.kennisbankherbestemming.nu/sites/default/files/Erfgoed%20in%200interessante%20tijden%20-%20Oratie%20prof.%20dr.%20Hans%20Renes%20(2011).pdf)
- Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed via <https://erfgoedmonitor.nl>